

Vischnaunca da Mustér

Constituziun communal

	I.	Determinaziuns generalas
Art.	1	La vischnaunca
	2	Autonomia
	3	Incumbensas a) en general
	4	b) en special
	5	c) delegaziun d'incumbensas
	6	Lungatg official
	7	Egualitad dallas schlatteinas

II. Dretgs ed obligaziuns

8	Habilitad da votar
9	Dretg da votar
10	Eligibladad
11	Raschuns d'exclusiun
12	Incumpatibladad
13	Elecziuns
14	Votaziuns
15	Perioda d'uffeci
16	Raschun da recusaziun
17	Dretg d'iniziativa
18	Procedura
19	Retratga dalla iniziativa
20	Iniziativas illegalas
21	Referendum facultativ
22	Procedura
23	Dretg da petiziun
24	Dretg da recuors
25	Responsabladad
26	Reponderaziun
27	Discreziun
28	Protocols
29	Radunonzas d'orientaziun

III. Organisaziun communal

30	Organs communalas
	<i>A. La cuminonza dils votants</i>
31	Autoritad suprema
32	Votaziuns all'urna

- 33 Publicaziun
- B. Il cussegl da vischnaunca*
- 34 Cumposiziun
- 35 Convocaziun, cumpetenzza da decisiuns
- 36 Cumpetenzas
- C. La suprastonza communal*
- 37 Posiziun
- 38 Cumposiziun
- 39 Convocaziun
- 40 Sedutas, presidi
- 41 Cumpetenzza da decider
- 42 Cumpetenzas en general
- 43 Delegaziun da cumpetenzas
- 44 Cumpetenzas specialas
- 45 Relaziun denter suprastonza e cussegl
- 46 Departaments
- 47 President communal
- 48 Suttascripziun
- D. Il cussegl da scola*
- 49 Cumposiziun ed incumbensa
- 50 Collaboraziun regiunala
- 51 Funcziun e cumpetenzas
- E. La cumissiun da gestiun*
- 52 Cumposiziun
- 53 Cumpetenzza da decider
- 54 Incumbensas e cumpetenzas

IV. Roms dall'administraziun communal

- A. Administraziun communal*
- 55 Incumbensas
- 56 Canzlist communal
- B. Fatgs da baghegiar*
- 57 Cumissiun da baghegiar
- C. Economia, Turissem, Agricultura e forestalesses*

-
- 58 Economia e turissem
59 Agricultura e forestalesser
- D. Ambient, Energia e protecziun dalla patria*
- 60 Ambient
61 Protecziun dalla natira
62 Energia
- E. Fatgs da pumpiers*
- 63 Delegaziun ed incumbensa
- F. Protecziun civila*
- 64 Stab da crisa
- G. Finanzas, taglias ed autras taxas*
- 65 Facultad communal
66 Principis dalla contabilitad
67 Rendaquen
68 Preventiv
69 Plan da finanzas
70 Expensas
71 Taglias
72 Taxas
73 Taxas d'utilisaziun e da cumpensaziun, contribuziun
als cuosts
74 Taxa da cura e taxa per promover il turissem
75 Contribuziun da preferenza (perimeter)
- V. Fatgs da baselgia**
76 Pleivs
- VI. Vischinadis**
77 Delegaziun da dretgs
- VII. Corporaziun d'aua**
78 Delegaziun da dretgs

VIII. Casa da tgira Sursassiala

79 Casa da tgira Sursassiala

IX. Determinaziuns finalas

80 Revisiun

81 Vigur

82 Elecziun cumissiun da gestiun

Constituziun communal

Ils avdents dalla vischnaunca da Mustér, pertscharts dalla responsabladad avon Diu per carstgaun, cuminonza ed ambient, consegnan la suandonta constituziun:

I. Determinaziuns generalas

Art. 1

La vischnaunca

¹ La vischnaunca da Mustér ei ina corporaziun territoriala dil dretg public. Ella consista dallas persunas sesentas sin siu territori e secumpona dils vischinadis Mumpé Tujetsch, Segnas, Acletta, Funs/Clavaniev, Vitg, Disla, Cavardiras e Mumpé Medel.

² En concordanza cun ils vischinadis pertuccai sa il cussegl da vischnaunca modificar la partiziun territoriala. Quei conclus ei da suttametter al referendum facultativ.

Art. 2

Autonomia

La vischnaunca ha il dretg d'administrar sesezza enteifer la legislaziun federala e cantunala. Ella exercitescha enteifer ils cunfins da sias cumpetenzas legalas la suveranidad sur tut las persunas e caussas che sesanflan sin siu territori.

Art. 3

Incumbensas
a) en general

¹ La vischnaunca ademplescha ses agens pensums publics e quels che vegnan adossai ad ella entras il stadi.

² Ella promova eifer sias cumpetenzas e pusseivladads in svilup economic, cultural, ecologic, social ed il beinstar general.

Art. 4

b) en special

Allas incumbensas dalla vischnaunca appartegnan cun resalva dil dretg federal e cantunal, en special ils suandonts secturs:

- a) l'administraziun generala;
- b) la segirtad publica (polizia communal, fatgs da pumpiers, protecziun civila);
- c) la scolaziun e formaziun;
- d) la cultura ed il temps liber;
- e) la sanadad publica;
- f) il beinstar social;
- g) il traffic (ils fatgs da vias e da construcziun);

- h) igl ambient e la planificaziun territoriala (planisaziun locala, providiment e la dismessa d'aua, dismessa da rumien, fatgs da santeri, protecziun digl ambient);
l'economia publica (agricultura, selvicultura, providiment cun forza electrica, turissem);
- j) las finanzas e las taglias.

Art. 5

La vischnaunca sa realisar incumbensas en cuminonza cun autras vischnauncas ni delegar l'execuziun da certas incumbensas a corporaziuns, instituziuns, fundaziuns dil dretg public ni privat sco era a persunas giuridicas e naturalas.

c) delegaziun d'incumbensas

Art. 6

¹ Il lungatg official dalla vischnaunca ei il romontsch.

Lungatg official

² L'applicaziun dil lungatg en las differentas spartas vegn reglada en in reglament correspondent.

Art. 7

Las indicaziuns davart persunas, funcziuns e professiuns en questa constituziun serefereschon ad omisduas schlatteinas.

Egualitad dallas schlatteinas

II. Dretgs ed obligaziuns

Art. 8

Habels da votar ein ils burgheis svizzers che han cumplenu il 18avel onn e ch'ei buca ugdai pervia da malsogna ni fleivlezia da spert.

Habilitad da votar

Art. 9

Il dretg da votar en fatgs communalns han las persunas ch'ei hablas da votar e ch'ei domiciliadas en vischnaunca.

Dretg da votar

Art. 10

Scadina persuna cul dretg da votar ei eligibla en ina autoritad communal, sch'ella ei buca vegnida privada da quei dretg entras sentenzia penala.

Eligibladad

Art. 11

¹ Parents e quinais en lingia directa, fargliuns, consorts e persunas che vivan en in partenadi registrau ni che meinan facticamein ina communitad da veta, astgan buca appartener el medem mument alla medema autoritad communal.

Raschuns d'exclusiun

² Vegnan pliras persunas eligidas, ch'astgan buca appartener alla medema autoritad, decida il pli dallas vuschs obtenidas davart l'exclusiun. Tier il

medem diember da vuschs decida la sort. Igl official reeligi ha denton la preferenza.

Art. 12

Incumpatibladad In collaboratur communal astga buca appartener all'autorità directamein superiura.

Art. 13

Elecciuns
¹ Elecciuns han liug all'urna.
² Eligius ei tgi che ha contonschiu egl εμπrem scrutini il pli absolut. El secund scrutini decida il pli relativ. Il pli absolut vegn eruius sin fundament dallas vuschs valeivlas tenor la lescha cantunala davart ils dretgs politics.
³ Per l'elecziun dil cussegl da vischnaunca, dil cussegl da scola e la cumissiun da gestiun vala dall'entschatta enneu il pli relativ.
⁴ Per las votaziuns ed elecciuns federalas, cantunalas e regiunalas valan las disposiziuns respectivas dalla confederaziun, dil cantun e dalla regiun.

Art. 14

Votaziuns
¹ Votaziuns han liug all'urna.
² La damonda dalla fatschenta vegn tschentada al votant aschia ch'el sa rispunder ella cun in gie ni cun in na.
³ Ina fatschenta ei approbada, sch'il diember dallas vuschs affirmativas survarga la mesadad dallas vuschs valeivlas.
⁴ Fatschentas san vegnir suttamessas alla votaziun dil pievel en fuorma d'alternativas. Ils votants han la pusseivladad d'acceptar sil medem cedel da votar ina ni l'autra ni omisduas alternativas sco refusar omisduas. En cass che omisduas alternativas vegnan acceptadas, decidan ils votants sil medem cedel da votar alla quala els dattan la preferenza.

Art. 15

Perioda d'uffeci Tuttas autoritads e cumissiuns permanentas vegnan eligidas per ina perioda d'uffeci da quater onns. La surdada dils uffecis per ina nova perioda succeda mintgamai igl εμπrem da schaner.

Art. 16

Raschun da recusaziun
¹ Commembers d'ina autorità communal ni d'ina cumissiun communal ston prender stgisa tier la tractaziun e votaziun sur da fatgs che pertuccan lur agens interess persunals e quels da lur parents ni da lur quinonza sco era d'in partenadi registrau tenor art. 11.
² In representant giuridic d'in fatg che vegn tractaus dall'autorità sto medemamein prender stgisa.

³ L'autorità en damonda decida en absenza dils interessai, schebein raschuns da recusaziun existan.

Art. 17

¹ 150 votants san far propostas en scret e pretender ch'ei vegni votau surlunder. Excepidas da quei dretg ein decisziuns ch'autoritads communalas han priu sin fundament da lur cumpetenzas ni fatgs che reglan relaziuns denter la vischnaunca e tiarzas persunas. Dretg d'iniziativa

² L'iniziativa ei era buca pussevla encunter conclus dil cussegl da vischnaunca, ch'ei in suttemess tenor art. 21 al referendum facultativ.

³ L'iniziativa sa vegnir inoltrada en fuorma d'ina proposta generala ni d'in sboz formulau. Ella ei d'inoltrar cun las suttascripziuns all'administraziun communal.

Art. 18

¹ Ina iniziativa valeivla sto vegnir tractada sil pli tard enteifer sis meis sunter ch'ella ei vegnida inoltrada. Schai la proposta ella cumpetenza dalla suprastanza ni dil cussegl da vischnaunca e corrispunda l'autorità cumpetenta ad ella, croda ina votaziun dil pievel. Procedura

² Croda ella denton ella cumpetenza dil pievel, ni corrispunda l'autorità cumpetenta buca al giavisch, predeliberescha il cussegl da vischnaunca la proposta. Quel sto suttametter il punct da recapitulaziun cun in pareri ed eventualmein cun ina cunterproposta alla votaziun dil pievel.

³ Ei ina cunterproposta avon maun, vegn ei suttamess als votants sil medem cedel da votar las suandontas damondas:

1. Vuleis Vus acceptar l'iniziativa dil pievel?
2. Vuleis Vus acceptar la cunterproposta dil cussegl da vischnaunca?
3. Pil cass che ton l'iniziativa dil pievel sco era la cunterproposta dil cussegl da vischnaunca vegnan acceptadas, duei l'iniziativa dil pievel u la cunterproposta passar en vigur?

⁴ Il pli absolut vegn eruius separadamein per mintga damonda. Damondas buca rispundidas vegnan buca risguardadas.

⁵ Vegnan aschibein l'iniziativa sco la cunterproposta acceptadas, decida il resultat dalla tiarza damonda. En vigur va quei project che contonscha las biaras vuschs tier quella damonda.

Art. 19

Ina proposta d'iniziativa sa vegnir retratga dils tschun emprems che han signau ella, aschinavon ch'ella cuntegn buca in'otra clausla da retrer, entochen la proclamaziun dalla votaziun. Retratga dalla iniziativa

- Art. 20**
- Iniziativas illegalas Propostas d'iniziativa cun in cuntegn illegal ein buca admissiblas e vegnan buca suttamessas alla votaziun dil pievel. La suprastanza communal communichescha en in tal cass sia decisiun a scret als iniziants cun indicar ils motivs.
- Art. 21**
- Referendum facultativ Sin proposta da silmeins 80 votants ein ils suandonts fatgs da suttametter alla votaziun dil pievel:
- il quen annual ed il preventiv;
 - conclus dil cussegl da vischnaunca davart leschas e reglaments cun vigur generala;
 - conclus dil cussegl da vischnaunca davart novas expensas unicas egl importo da varga frs. 200'000.– per la medema causa e da varga frs. 40'000.– sch'ei setracta d'expensas che serepetan onn per onn;
 - conclus dil cussegl da vischnaunca davart cumpras, venditas ni mutaziuns da beins immobiliars sco era davart engrevegjar ni favorisar tals cun dretgs persunals e dretgs reals restrenschi, aschinavon ch'els survargan frs. 200'000.–;
 - conclus dil cussegl da vischnaunca davart credits supplementars, aschinavon ch'els survargan il credit concediu per pli che 10 procent, sil pli pauc per frs. 50'000.–;
 - conclus dil cussegl da vischnaunca davart l'appartenenza a corporaziuns da vischnauncas ed instituziuns regiunalas;
 - modificaziuns dalla partiziun territoriala dils vischinadis.
- Art. 22**
- Procedura ¹ Decisiuns dil cussegl da vischnaunca, suttamessas al referendum facultativ, ein immediat da far enconuschentas publicamein. Ellas passan en vigur pér cu il termin da tschaffar il referendum ei spiraus.
- ² Igl ei pusseivel d'instradar il referendum facultativ enteifer 20 dis dapi la publicaziun ufficiala. Il referendum sa vegnir retratgs dils tschun emprems che han signau el entochen la proclamaziun dalla votaziun.
- ³ La votaziun duei per regla haver liug enteifer treis meins suenter ch'il termin dil referendum ei spiraus.
- Art. 23**
- Dretg da petiziun Mintga habitont sa inoltrar alla suprastanza communal en scret propostas, giavischs e reclamaziuns. L'istanza cumpetenta ei obligada da render posiziun en causa e da dar ina risposta en scret enteifer treis meins.

Art. 24

Il dretg da recuors encunter conclus e disposiziuns d'organs communalas sedrezza tenor la legislaziun cantunala. Dretg da recuors

Art. 25

Ils commembers dallas autoritads communalas ein responsabels per donnas ch'els caschunan enten exequir lur funcziuns officialas alla vischnaunca ni a tiarzas personas e quei conform alla lescha cantunala davart la responsabladad dallas autoritads e dils emploiai. Responsabladad

Art. 26

¹ In conclus dalla votaziun all'urna sa vegnir suttamess al pievel da tut temps per reponderaziun. Resalvai ein ils dretgs da tiarzas personas. Reponderaziun
² Eis ei buca spirau in onn dapi ch'in conclus ei ius en vigur, sa vegnir reponderau mo lu, sche quei vegn concludiu cun ina maiortad da duas tiarzas dallas vuschs valeivlas.

Art. 27

Ils commembers d'autoritads e cumissiuns sco era ils collaboratur communalas ein obligai a discreziun en tuttas fatschentas d'uffeci. Discreziun

Art. 28

Davart las tractativas dallas autoritads communalas e dallas cumissiuns eisi da menar protocols separai, che cuntegnan silmeins ils conclus ed ils resultats dallas votaziuns. Els ein da suttascriver digl actuar e dil parsura. Protocols

Art. 29

¹ La suprastonza communal sa convocar radunonzas d'orientaziun per informar sur da fatschentas da speciala muntada. A caschun d'ina tala eisi pusseivel da far votaziuns consultativas. Radunonzas d'orientaziun
² La convocaziun ha da succeder silmeins diesch dis avon cun annunziar las tractandas.
³ Silmeins 80 votants san obligar la suprastonza communal d'arranschar ina radunonza d'orientaziun.

III. Organisaziun communal**Art. 30**

Ils organs dalla vischnaunca ein :

- a) La cuminonza dils votants
- b) Il cussegl da vischnaunca
- c) La suprastonza communal
- d) Il cussegl da scola

Organs communalas

e) La cumissiun da gestiun

A. LA CUMINONZA DILS VOTANTS

Art. 31

Autoritad
suprema

L'autoritad suprema revegn alla cuminonza dallas personas cun dretg da votar en vischnaunca. Ella exercitescha lur dretgs all'urna.

Art. 32

Votaziuns all'urna

Ils suandonts fatgs communal ein suttamess alla votaziun all'urna:

- a) relaschar e midar la constituziun communal;
- b) eleger il cussegl da vischnaunca, la suprastonza communal, il cussegl da scola e la cumissiun da gestiun;
- c) midar il pei da taglia;
- d) conclud davart novas expensas unicas egl importo da varga frs. 500'000.– per la medema caussa e da varga frs. 50'000.– sch'ei setracta d'expensas che serepetan;
- e) cumpras, vendas e mutaziuns da beins immobiliars sco era conclud davart engrevegiar ni favorisar tals cun dretgs persunals e dretgs reals restrensch, aschinavon che la valeta survarga frs. 1'000'000.–. Tier concessiuns da terren en dretg da baghegiar e tier affittaziuns vegn la valeta eruida sco suonda: tscheins annual multiplicau cun il cuoz dil dretg da baghegiar respectiv d'affittaziun;
- f) concessiuns e midadas essenzialas dalla utilisaziun dall'aua, il dretg da scadenza el senn dalla legislaziun davart il dretg dallas auas sco era concessiuns d'auter gener da pli gronda muntada e per in cuoz da pli che diesch onns;
- g) outras fatschentas suttamessas al cussegl da vischnaunca per decisiun, aschinavon che siat cussegliers presents giavischan quei;
- h) credits supplementars, aschilunsch ch'els survargan 40 procents dil credit concediu denton minimalmein frs. 100'000.– e plinavon tuts credits supplementars che survargan egl importo da frs. 500'000.–;
- i) decisiuns davart l'appartenenza a corporaziuns regiunalas;
- j) conclud davart la fusiun cun outras vischnauncas.

Art. 33

Publicaziun

Las votaziuns all'urna ein da publicar sil pli tard 10 dis avon il di da votaziun ed elecziun cun indiar las fatschentas e las prescripziuns specialas davart las elecziuns e las votaziuns. El medem temps obtegn mintga votant in messadi che declara las fatschentas. Il resultat dallas votaziuns e dallas elecziuns ei da publicar ladinamein egl organ ufficial da publicaziun.

B. IL CUSSEGL DA VISCHNAUNCA**Art. 34**

¹ Il cussegl da vischnaunca ei il parlament communal. Composiziun

² El secumpona da 15 commembers e vegn eligius dil pievel.

³ Il cussegl da vischnaunca elegia ord siu miez in president ed in vicepresident e dessegna in actuar.

Art. 35

¹ Il cussegl da vischnaunca vegn convocaus dil president dil cussegl da vischnaunca sin giavisch dalla suprastanza communal ni da silmeins tschun cussegliers da vischnaunca cun indicar las fatschentas che vegnan tractandadas. Convocaziun, competenza da decisius

² Il cussegl da vischnaunca ei cumpetents da decider, sche silmeins nov commembers ein presents.

³ Scadin cusseglier che fa part dalla seduta ei obligaus da votar.

Art. 36

¹ Il cussegl da vischnaunca ha la suprema survigilanza dall'entira administraziun communal. Ad el ein suttamess en special: Cumpetenzas

a) eleger:

- il president, il vicepresident ed igl actuar dil cussegl da vischnaunca sco era il vicepresident dalla suprastanza communal;
- las cumissiuns permanentas e d'autras cumissiuns ch'il cussegl da vischnaunca tschenta en sez ni sin proposta dalla suprastanza communal cun circumscriber lur incaricas;

b) approbar il quen annual, ils rapports da gestiun ed il preventiv cun resalva dil referendum facultativ;

c) relaschar leschas e reglaments da vigur generala cun la resalva dil referendum facultativ;

d) relaschar e midar ordinaziuns e reglaments executoris senza vigur generala, en special reglaments da gestiun, regulativs da salarisaziun, sco era in uorden da fatschenta per il cussegl da vischnaunca e per la suprastanza communal;

e) concluder novas expensas unicas naven digl importo da frs. 100'000.– entochen frs. 500'000.– per la medema caussa e naven digl importo da frs. 30'000.– entochen frs. 50'000.–, sch'ei setracta d'expensas che serepetan onn per onn, cun resalva dil referendum facultativ;

f) cumpras, vendas e mutaziuns da beins immobiliars sco era conclud davart engrevegiar ni favorisar tals cun dretgs persunals e dretgs reals restrenschi per ina valeta da varga frs. 200'000.– entochen frs. 1'000'000.–, cun resalva dil referendum facultativ. Tier concessiuns da terren en dretg da baghegiar e tier affittaziuns vegn la valeta

eruida sco suonda: tscheins annual multiplicaus cun il cuoz dil dretg da baghegiar respectiv d'affittaziun;

- g) concluder credits supplementars, aschinavon ch'els survargan buca 40 procents dil credit concediu, denton maximalmein in tal da frs. 500'000.– e plinavon credits supplementars che survargan 40 procents minimalmein frs. 50'000.– e maximalmein frs. 100'000.– cun resalva dil referendum facultativ;
- h) crear novas partiziuns administrativas ni plazzas;
- i) approbar projects per edificis, stabiliments ed implonts da credits che stattan en cumpetenzza dil cussegl da vischnaunca ni dalla cuminonza dils votants;
- j) deliberar preliminarmein tuttas fatschentas suttamessas alla votaziun dil pievel;
- k) decider davart l'appartenenza a corporaziuns da vischnauncas ed instituziuns regionalas;
- l) verificar las elecziuns dalla suprastanza communal.

² Siat commembers dil cussegl da vischnaunca san pretender ch'ils fatgs menziunai sut litera c, f, k vegnan suttamess alla votaziun all'urna.

C. LA SUPRASTONZA COMMUNALA

Art. 37

Posiziun La suprastanza communal ei l'autorità executiva ed administrativa dalla vischnaunca.

Art. 38

Cumposiziun ¹ La suprastanza communal secumpona d'in president communal e quater geraus.

² Ils commembers dalla suprastanza communal astgan buca appartener il medem mument al cussegl da vischnaunca.

Art. 39

Convocaziun La suprastanza communal vegn convocada dil president communal u da siu substitut aschi savens sco las fatschentas pretendan.

Art. 40

Sedutas, presidi Las sedutas dalla suprastanza communal vegnan tgamunadas dil president communal, en cass d'impediment dil vicepresident.

Art. 41

Cumpetenzza da decider ¹ La suprastanza communal ei cumpetenta da decider sche silmeins treis commembers ein presents.

² Tier votaziuns ed elecziuns decida la pluralitad. En cass da vuschs ulivas decida tier elecziuns la sort, tier decisiuns il president.

³ Scadin commember dalla suprastonza communal che fa part dalla seduta, ei obligaus da votar.

Art. 42

¹ La suprastonza communal empeila e survigilescha l'administraziun communal. Ella procura plinavon che las prescripziuns communalas, cantunalas e federalas sco era ch'ils conclus dil pievel e dil cussegl da vischnaunca vegnan exequi. Cumpetenzas en general

² Ad ella cumpetan tuttas cumpetenzas ch'ei buca surdadas entras dretg federal ni cantunal ni entras la legislaziun communal ad in auter organ communal.

³ Ella representa la vischnaunca anoviars ed avon dertgira.

Art. 43

La suprastonza communal sa delegar cumpetenzas finanzialas, persunalas ed auters fatgs da tempra operativa ad ina direcziun communal. Delegaziun da cumpetenzas

Art. 44

La suprastonza communal ha plinavon las suandontas cumpetenzas specialas: Cumpetenzas specialas

- a) relaschar reglaments administrativs interns e directivas da survetsch sut resalva d'art. 36 dalla constituziun;
- b) exequir la pussanza poliziala che cumpeta alla vischnaunca e la cumpetenza penala ella procedura penala administrativa, aschinavon che buca in'otra istanza ei cumpetenta leutier;
- c) decider davart recuors encunter ordinaziuns dall'administraziun communal e da sias partiziuns, aschinavon che buca istanzas da recuors specialas ein cumpetentas leutier;
- d) decider davart menar process e recuors, conceder plenipotenzas per la representaziun dalla vischnaunca en caussas da dretg e, cun resalva dallas cumpetenzas dil cussegl da vischnaunca, signar contracts da pacificaziun e cunvegnientschas;
- e) concluder novas expensas unicas egl importo d'entochen frs. 100'000.– per la medema caussa e d'entochen frs. 30'000.–, sch'ei setracta d'expensas che serepetan onn per onn;
- f) conceder credits supplementars entochen agl importo da frs. 50'000.–;
- g) concluder cumpras, vendas e mutaziuns da beins immobiliars sco era conclus d'engrevegiar tals cun dretgs persunals e dretgs reals restrenschis, aschinavon che la valeta survarga buca frs. 200'000.–. Tier concessiuns da terren en dretg da baghegiar e tier affittaziuns

- vegn la valeta eruida sco suonda: tscheins annual multiplicau cun il cuoz dil dretg da baghegiar respectiv d'affittaziun;
- h) conceder gudidas specialas per in cuoz d'entochen diesch onns per caussas en diever public;
 - i) surdar lavurs e furniziuns el rom dil preventiv e dils conclus dil pievel e dil cussegl da vischnaunca, sco era il liberar credits concedi;
 - j) fixar il diember e reducir plazzas stablas sco era eleger il personal e fixar l'indemnisaziun;
 - k) eleger experts e cussegladers per incaricas specialas;
 - l) fixar ils datums per votaziuns ed elecziuns;
 - m) deliberar preliminaramein tuttas fatschentas ch'ein da suttametter al cussegl da vischnaunca ni alla votaziun dil pievel;
 - n) rededer ils messadis per il cussegl da vischnaunca e per las votaziuns dil pievel;
 - o) liquidar las fatschentas dil socialesses;
 - p) reparter las incumbensas administrativas sils departaments;
 - q) relaschar in reglament davart las cumpetenzas finanzialas, personalas ed autras che vegnan surdadas alla direenziun communal;
 - r) verificar las votaziuns ed elecziuns communalas, excepieu l'elecziun dalla suprastanza communal.

Art. 45

Relaziun denter
suprastanza
e cussegl

La suprastanza communal prepara tuttas fatschentas ch'ein da tractar dil cussegl da vischnaunca e fa leutier propostas motivadas. Ella sa ultra da quei suttametter voluntariamein al cussegl da vischnaunca fatschentas per decisiun.

Art. 46

Departaments

¹ L'administraziun communal vegn repartida sin tschun departaments. Scadin suprastont meina in departament.

² La suprastanza communal reparta mintgamai all'entschatta d'ina perioda d'uffeci ils departaments e las spartas administrativas sin ils singuls commembers da suprastanza e regla la substituziun.

³ Ils pensums dils differents departaments, respectivamein dallas differentas partiziuns d'administraziun sco era la delegaziun da tals vegnan reglai en ina ordinaziun.

⁴ Decisiuns che la suprastanza communal pren en atgna cumpetenzza san, cun resalva dils cass previ expressivamein, buca vegnir empaladas vinavon al cussegl da vischnaunca.

Art. 47

President
communal

¹ Il president communal empeila las sedutas dalla suprastanza communal e dallas radunonzas communalas d'orientaziun. El survegilescha il decuors dallas fatschentas dalla suprastanza communal e coordinescha la lavur

dils departaments, dall'administraziun e d'eventualas cumissiuns, cun resalva dallas cumpetenzas dil cussegl da vischnaunca.

² En cass urgents relai el decrets provisoris cun rapportar immediat surlunder alla suprastanza communal. El exequescha las funcziuns surdadas al president communal entras prescripziuns cantunalas e federalas.

Art. 48

La suttascripziun legalmein valeivla per la vischnaunca cumpeta al president communal, ni en cass d'impediment, al vicepresidente ensemen cun il canzlist, respectiv cun il substitut da quel.

Suttascripziun

D. IL CUSSEGL DA SCOLA

Art. 49

¹ Il cussegl da scola secumpona da tschun commembers e seconstituescha sesez. Il commember dalla suprastanza, incumbensaus cun il scolaesser, ei ex officio commember dil cussegl da scola.

Cumposiziun ed incumbensa

² Il meinascola fa part dallas sedutas dil cussegl da scola cun vusch consultativa.

³ Personas d'instrucziun e lur parents tenor art. 11 dalla constituziun astgan buca appartener al cussegl da scola.

⁴ Il cussegl da scola sa prender decisiuns sche silmeins treis commembers ein presents. Scadin commember dil cussegl da scola che assista allas sedutas ei obligaus da votar.

Art. 50

¹ La vischnaunca promova collaboraziuns regionalas sil sector dil scolaesser. Ella sa separticipar a consorzis da scola.

Collaboraziun regionala

² A vischnauncas che tarmettan scolars ellas scolas dalla vischnaunca da Mustér sa vegnir concediu il dretg da delegar representants el cussegl da scola. Ils detagls regla la lescha da scola.

Art. 51

¹ Il cussegl da scola procura che la legislaziun da scola federala, cantunala e communal vegn exequida. El diregia e survigilescha il menaschi da scola e da scoletta.

Funcziun e cumpetenzas

² Al cussegl da scola cumpeta en special:

- a) eleger e relaschar personas d'instrucziun sco era applicar il dretg disciplinar;
- b) eleger e relaschar il meinascola;

- c) survegilar la direcziun da scola sco era preparar ils regulativs ed ils uordens da scola per mauns dallas instanzas cumpetentas;
- d) fixar ils termins dall'entschatta e finiziun dalla scola e sco era dallas vacanzas.

E. LA CUMISSIUN DA GESTIUN

Art. 52

Cumposiziun

La cumissiun da gestiun secompona da treis commembers e seconstituescha sesezza. Ils commembers dalla cumissiun da gestiun astgan buca appartener il medem mument al cussegl da vischnaun sco al cussegl da scola.

Art. 53

Cumpetenzas da decider

¹ La cumissiun da gestiun sa prender decisiuns sche silmeins dus commembers ein presents.

² Scadin commember dalla cumissiun, che fa part dalla seduta, ei obligaus da votar.

Art. 54

Incumbensas e cumpetenzas

¹ La cumissiun da gestiun examinescha tuttas spartas dall'administraziun communal ed igl entir menaschi finanziel dalla vischnaun, il preventiv ed il quen annual conform al regulativ per la cumissiun da gestiun.

² Ella inoltescha siu rapport e sias propostas annualmein a scret alla suprastanza communal entochen il davos d'avrel per mauns dil cussegl da vischnaun.

³ Constataziuns da natira subordinada san vegnir fatgas en in rapport intern per mauns dalla suprastanza communal.

⁴ La cumissiun da gestiun sa en concordanza cun la suprastanza communal incumbensar revisurs externs cun l'examinaziun dil quen communal.

IV. Roms dall'administraziun communal**A. ADMINISTRAZIUN COMMUNALA****Art. 55**

¹ L'administraziun communal ei l'organisaziun d'administraziun executiva dalla vischnaunca ed ei suttemessa directamein al president communal ed indirectamein alla suprastanza communal. Incumbensas

² Ella exequescha las incumbensas surdadas ad ella entras decrets e conclus communalas. Ella procura l'entira contabilitad e las ulteriuras incumbensas publicas. Ella exequescha las decisiuns e disposiziuns dalla suprastanza communal, aschinavon che buca auters organs ni tiazas persunas ein incumbensai, sco era tuttas lavurs surdadas dalla suprastanza communal ni dalla direcziun tenor instrucziun.

Art. 56

Il canzlist communal diregia l'administraziun communal e survigilescha il persunal dall'administraziun communal. El redegia il protocol dallas sedutas dalla suprastanza communal ed assista a quellas cun vusch consultativa. Canzlist communal

B. FATGS DA BAGHEGIAR**Art. 57**

¹ Per ils fatgs da baghegiar vegn eliegiu ina cumissiun da baghegiar. Il commember dalla suprastanza communal incumbensaus cun il departament da baghegiar appartegn ex officio alla cumissiun e presidiescha quella. Cumissiun da baghegiar

² Scadin commember, che assista allas sedutas ei obligaus da votar.

³ L'organisaziun, l'incarica e las cumpetenzas dalla cumissiun da baghegiar sedrezzan tenor la lescha da baghegiar.

C. ECONOMIA, TURISSEM, AGRICULTURA E FORESTALESSER**Art. 58**

La vischnaunca promova l'economia ed il turissem sco era las instituziuns ed ils indrezs che surveschan a quei intent. Ella sustegn oravontut mesiras per in svilup economic e turistic equilibrau e cuzzont. Economia e turissem

Agricoltura e forestalesser	<p>Art. 59</p> <p>La vischnaunca promova enteifer sias cumpetenzas e pussevladads il forestalesser e l'agricultura. La suprastanza communal survigilescha quels fatgs e liquidescha las fatschentas conform allas prescripziuns federalas, cantunalas e communalas.</p>
D. AMBIENT, ENERGIA E PROTECZIUN DALLA PATRIA	
Ambient	<p>Art. 60</p> <p>¹ La vischnaunca s'engascha per la protecziun dil carstgaun e siu ambient natural e pren mesiras encunter influenzas nuscheivlas e mulestusas.</p> <p>² Ella regla la dismessa ecologica dil rufid e promova la reutilisaziun da material duvrau sco era l'applicaziun da tecnologias ecologicas.</p>
Protecziun dalla natira	<p>Art. 61</p> <p>La vischnaunca s'engascha per la protecziun digl ambient natural sco per fauna e flora e per ina plascheivla cumparsa dil vitg.</p>
Energia	<p>Art. 62</p> <p>La vischnaunca sa relaschar sin via dalla legislaziun principis per in providiment segir, economic ed ecologic dall'energia sco era il diever spargnius da quella.</p>
E. FATGS DA PUMPIERS	
Delegaziun ed incumbensa	<p>Art. 63</p> <p>¹ La vischnaunca sa delegar ils fatgs da pumpiers ad ina corporaziun da vischnauncas.</p> <p>² Aschinavon ch'ella ademplescha sezza ils fatgs da pumpiers, elegia ella ina cumissiun. Il commember dalla suprastanza communal incumbensaus cun il departament da segirtad appartegn ex officio alla cumissiun e presidiescha quella.</p> <p>³ L'organisaziun, l'incarica e las cumpetenzas dalla cumissiun da pumpiers sedrezzan tenor la lescha da pumpiers.</p>
F. PROTECZIUN CIVILA	
Stab da crisa	<p>Art. 64</p> <p>L'organisaziun, l'incarica e las cumpetenzas dil stab da crisa sedrezzan tenor la lescha davart l'organisaziun en cass da crisa dalla vischnaunca.</p>

G. FINANZAS, TAGLIAS ED AUTRAS TAXAS

Art. 65

¹ Il recav dalla facultad communal ed autras entradas surveschan per ademplir las incumbensas dalla vischnaunca. Facultad communal

² La facultad dalla vischnaunca secumpona:

- a) dallas caussas ch'ei en diever public sco vias, plazzas, aua e terren, vid il qual ina proprietad privata ei buca demussada;
- b) dalla facultad administrativa, numnadamein dallas caussas e dils fonds che vegnan mess directamein cun lur substanza el survetsch dall'administraziun. Leutier appartegnan cunzun las casas communalas e da scola, ils indrezs per stizzar fiug, ils luvratoris, las plazzas da sport etc.;
- c) dalla facultad d'utilisaziun, numnadamein las alps, las pastiras ed igl uaul;
- d) dalla facultad finanziaria sco capitals, daner blut, pretensiuns, beins immobiliars ed ovras che vegnan salvadas en proprietad dalla vischnaunca pervia da lur valurs da facultad e che vegnan nezegiadadas tenor il dretg privat (locaziun, affittaziun e vendita da recavs) ni concedidas en dretgs d'utilisaziun specials.

Art. 66

¹ Il quen communal ei da menar tenor ils principis generals e renconuschi per la contabilitad dall'economia publica. Principis dalla contabilitad

² Entras amortisaziuns regularas ei il quen da facultad da metter sin ina basa solida.

³ Ils mieds destinai per in intent specific (fonds, fundaziuns e finanziaziuns specialas) duein vegnir separai enteifer il quen communal ed administrai conform a lur intent.

Art. 67

La bilanza ed il quen annual sco era il rapport da gestiun ensemen cun il rapport dalla cumissiun da gestiun ein mintgamai da suttametter al cussegl da vischnaunca entochen l'entschatta da zercladur. Rendaquen

Art. 68

Il preventiv e la fixaziun dil pei da taglia per igl onn vegnent ein mintgamai da suttametter al cussegl da vischnaunca entochen sil pli tard la fin da november. Preventiv

Art. 69

Il plan da finanzas ed investiziuns cuntegn las investiziuns approximativas e la finanziaziun a media vosta. La suprastanza communal informa il cussegl da vischnaunca davart il plan da finanzas. Plan da finanzas

Expensas effectivas	<p>Art. 70</p> <p>Per tuttas cumpetenzas finanzialas cuntenidas en questa constituziun, vala il credit netto, qvd. il credit total cun deducir las contribuziuns publicas e privatas.</p>
Taglias	<p>Art. 71</p> <p>Per cuvierer ses basegns finansials impona la vischnaunca taglias tenor la lescha communal da taglias.</p>
Taxas	<p>Art. 72</p> <p>¹ La vischnaunca sa incassar dils utilisaders dallas ovras, interpretas e dils indrezs ch'ella ha construiu e ch'ella meina senza taxas ell'altezia fixada els uordens communal respectivs.</p> <p>² Sco indemnizaziun per certas utilisaziuns dall'administraziun communal ni per interprender in cert act official (p.ex. conceder lubientschas) sa la vischnaunca incassar taxas administrativas.</p> <p>³ L'altezia dallas taxas ei da fixar per regla aschia ch'ella corrispunda alla valur dalla prestaziun furnida e che las expensas ed ils cuosts dalla vischnaunca san vegnir curclai.</p>
Taxas d'utilisaziun e da cumpensaziun, contribuziun als cuosts	<p>Art. 73</p> <p>¹ Per conceder las utilisaziuns incassescha la vischnaunca taxas d'utilisaziun ni tscheins d'affittaziun.</p> <p>² Eis ei buca pusseivel d'ademplier ina certa obligaziun ni sa quella vegnir ademplida mo cun in cuost surdimensionau ni cunterfa la realisaziun als interess publics, ei la vischnaunca legitimada d'imponer ina contribuziun da cumpensaziun.</p> <p>³ Ultra da quei sa la vischnaunca incassar dallas personas autorisadas contribuziuns adequatas vid ils cuosts per las utilisaziuns, dallas qualas ellas han effectivamein fatg diever.</p> <p>⁴ Sco recumpensa per utilisaziuns sin fundament da concessiuns ni lubientschas per in'utilisaziun publica augmentada incassescha la vischnaunca taxas che corrispundan per regla alla valur dall'utilisaziun.</p>
Taxa da cura e taxa per promover il turissem	<p>Art. 74</p> <p>¹ Per promover il turissem incassescha la vischnaunca ina taxa da cura ed ina taxa per promover il turissem.</p> <p>² Las entradas astgan buca vegnir utilisadas per la finanziaziun d'in-cumbensas ordinarias dalla vischnaunca.</p> <p>³ L'execuziun succeda a norma dalla lescha davart la taxa da cura e la taxa per promover il turissem.</p>

Art. 75

¹ Eregia la vischnaunca ovras ni indrezs che portan a certas persunas in avantatg special ni entras las qualas la facultad vegn augmentada en valeta, sa ella pretender da questas ina contribuziun als cuosts dall'ovra. Contribuziun da preferenza (perimeter)

² La procedura succeda a norma dalla lescha communal per las contribuziuns d'avertura e las taxas da diever.

V. Fatgs da baselgia**Art. 76**

Il dretgs dallas pleivs ein garanti el senn dalla constituziun cantunala. Pleivs
Ellas administreschan independentamein lur facultad.

VI. Vischinadis**Art. 77**

¹ Il vischinadis ein parts dalla vischnaunca. La vischnaunca sa delegar ad els dretgs ed obligaziuns. Il vischinadis ein obligai da fixar lur organisaziun en in uorden da vischinadi, che sto vegnir approbaus dalla suprastonza communal. Delegaziun da dretgs

² Il vischinadis possedan negina personalitad giuridica.

VII. Corporaziuns d'aua**Art. 78**

¹ Las corporaziuns d'aua ein parts dalla vischnaunca. Ellas han l'obligaziun da proveder il vischinadis da lur intschess cun au da beiber ed au da stizzar fiug. Ellas han il dretg d'incassar taxas ed ein obligadas da fixar lur organisaziun en in uorden che sto vegnir approbaus dalla suprastonza communal. Delegaziun da dretgs

² Las corporaziuns d'aua possedan in'atgna personalitad giuridica.

VIII. Casa da tgira Sursassiala**Art. 79**

La vischnaunca promova ina buna tgira e dimora pils attempai e separticipescha alla fundaziun Casa da tgira Sursassiala. Casa da tgira Sursassiala

IX. Determinaziuns finalas**Art. 80**

Revisiun

La constituziun sa vegnir revedida da tut temps parzialmein ni totalmein, sin fundament d'ina iniziativa ni sin proposta dil cussegl da vischnaunca ni dalla suprastanza communal cun il pli dallas vuschs.

Art. 81

Vigur

Questa constituziun passa en vigur cun igl empren da schaner 2009. Cun la vigur dalla constituziun revedida ein tuttas prescripziuns che stattan en cuntradiziun cun las novas determinaziuns cassadas, en special la constituziun dils 19 da zercladur 1999 e las revisiuns dils 25 da settember 1977, dils 25 d'avrel 1982, dils 23 da settember 1984 e dils 24 da zercladur 1990.

Art. 82

Elecziun cumissiun da gestiun

La revisiun totala ei vegnida approvada dil pievel ella votaziun all'urna dils 22 da zercladur 2008.

La revisiun parziala dils artechels 13 al. 3, 32 lit. b), 36 al. 1, lit. a) e 52 ei vegnida approvada ella votaziun all'urna dils 3 da mars 2013. El senn da quellas prescripziuns succeda l'elecziun dalla cumissiun da gestiun el decuors digl onn 2013. La nova cumissiun da gestiun entra en uffeci igl empren da schaner 2014.

Il president communal:

Il canzlist communal:

Francestg Cajacob

Andri Hendry

Approbau dalla Regenza dil cantun Grischun tenor decisiun dils 19 d'uost 2008 (protocol nr. 1077) resp. tenor decisiun dils 21 da matg 2013 (protocol nr. 433).

Il president:

Il directur dalla canzlia:

Hansjörg Trachsel

dr. Claudio Riesen